

HOUSLOVÝ KLÍČ

ZUZANA
MALÉŘOVÁ

(ROZHLASOVÁ PROBOUZENÍ)

ZUZANA MALÉŘOVÁ
HOUSLOVÝ KLÍČ

(ROZHLASOVÁ PROBOUZENÍ)

© Zuzana Maléřová, 2020
Postface © František Novotný, 2020
Cover © Jeroným Bohdan, 2020
Photograph © Vlado Bohdan, 2020
Editor © Josef Pepson Snětivý, 2020

© Nakladatelství ČAS, www.nakladatelstvicas.cz, 2020
ISBN 978-80-7475-299-5

HOUSLOVÝ KLÍČ

Začátek je určující. Jsem malinká a maminka mi buď zpívá, nebo hraje rádio. A tak buď slyším hudbu, nebo lidský hlas. Prý jsem podobná tátovi. Nejstarší ze tří bratrů, všichni byli fotbalisti, jediná jejich sestra lyžovala. Každou neděli hrával jako kluk v kostele na housle a utíkal z něj na fotbalové hřiště. Můj starší bratr hrál mnoho let na akordeon, a když i u něj vášně pro fotbalový trénink převládla nad cvičením na hudební nástroj, táta mu se smíchem poradil: „Měl bys občas ten kufr na harmonice alespoň otevřít, ať ti neplesniví.“ Bratr jeho ironii zjevně nepostřehl, protože za chvíli šel a kufr skutečně nastevřel. V té době už měl krásný gramofon, celou moderní aparaturu, a sbíral vinylové desky. Díky němu jsem mohla slyšet zahraniční muziku, o které mí vrstevníci neměli tušení. A tak se oknem mého pokoje nesl do okolních lesů černošský soul a já zpívala „pane můj, ó, pane můj“. I táta rád a hezky zpíval, dokonce ještě i mým dětem, a malá čiperná maminka jim koupila hrající kytku s americkou country písni, které se společně smáli, ale byla nakažlivá, pouštěli si ji pořád dokola, a já je přistihla, jak společně i s babičkou křepčili a tančili pod palandou. Myslím, že zpívající kytka bylo přesně to, co maminka milovala. Hudbu a květiny. Na každou hodinu hudební nauky v umělecké škole jsem paní učitelce nosila kytku z naší zahrady. Měla zvláštní jméno, připadla mi jiná a její podivnost mne přitahovala představou dalekých, pro mne dosud nepoznaných míst. Mnohé z nich jsem postupem let probádala a vydala se skutečně daleko. Jen tatínek si udržel náskok, překročil už hranice věčnosti. Nevybavuji si, které písničky měli rodiče nejraději, ale vím, které ve mně navždy zůstaly, daleko od domova. Svým dětem jsem zpívala na dobrou noc každý večer. Nekonečně, chtěly ještě tuhle a tuhle a ještě tamtu... U některých Jeroným nezadržel dojetí jen pro jejich stýskavost. Nikdy nechtěl Rožnovské hodiny, i když byly z krajiny milovaných prarodičů. S Alžbětou jsme občas zpívaly dvojhlasně, jednou jsem zahlédla slzy u maminky, když nás náhodně slyšela. A úplně se rozplakala, když viděla první záznamy z Alžbětiných koncertů a slyšela její vlastní písně. Závěrečný trojlístek před usnutím byl vždy neměnný a děti na něm trvaly: Černé oči, jděte spát, pak Ej padá, padá rosička a nakonec Spi, děťátko, spi. To „děťátko“ jsem při opakování vyměňovala za jména dětí, která měla „zavřít očka svý“ a se kterými šel „pán bůh spátí a andělíci kolíbatí“. Začátek je určující. U toho mého byl houslový klíč. Dodnes ho na krku nosím raději než křížek. A pokud na počátku bylo slovo, když píšu, slyším ho jako hudbu.

ROZKVELTÁ LOUKA

Jakou jsem květinou
na rozkvetlé louce,
každíčký den jinou,
jak rozkvetete srdce.

Někdy se strachuji,
jsem bojínkem polním,
prosím, zpívej tiše,
vždyť všeho se bojím.

Pak zas křikni nahlas,
hluchavkou se stanu
a tvá něžná slova
k srdci nedostanu.

Na vodě leknínem
proměním se v touze,
oslov mě šeptem,
neleknu se bouře.

Taky jsem rozmarná
naladěná k boji,
to pak netýkavku
nech spíš na pokoji.

Vraním okem mrknu,
když potkám tě zrána,
staneš se mou rosou,
co nebývá sama.

A pole je modré
jak života řeka,
jen čekanka se trápí,
a bůh ví, na co čeká.

SNĚŽENKY

Zima je půvabná, když je bílá, a i její první květy, které napovídají pozvolné tání, mají barvu bílou. A v jejich jméně je obsažen sníh. Sněženka. Latinský název galanthus, neboli mléčná květina. Jinak je zima obdobím bez květů, nepočítáme-li například nádherně kvetoucí kaliny, které ovšem ve své majestátnosti vyjevují spíše krásu chladnou jako led. Naproti tomu nenápadná, prostá sněženka je plná vlídných příslibů. Jako dítě jsem je vyhlížela už v únoru, zkřehlými prsty od nich odhrabávala sníh a radovala se z prvních kvítků, co houževnatě vzdorovaly mrazu. První kytička pro mou mámu, co s počátkem března má svátek. Anežka. Dávala si je do malé vázičky z těžkého skla. Ten pohled, když jsem sníh odhrnula, byl pokaždé radostný. Stála tam pohádková Andersenova sněženka, křehká, snadno ke zlomení, ale plná mládí, oblečená do bílých šatů se zelenými proužky. Na štíhlých stvolech a ještě tenčích květních stopkách se ve větru houpal její sněhobílý květ jako drobná lampa, co rozsvítí zahradu ve chvíli, kdy to nejmíň čekáme. Jako první láska. Mimochodem, v Homérově Odyssee to byla právě sněženka, co dokázala porazit jed čarodějky Kirké. A tak upozorňuje, když je náš přítel v nesnázích, a vedle čistého citu také symbolizuje, že procházíme těžkým obdobím. Přesto má povahu ryze pozitivní. Jako mnoho vytrvalých lidí a poslů dobrých zpráv. Je předjařím, dobrým znamením, že zase přijdou lehčí časy. Je tedy nadějí a také útěchou. Když byli podle biblických příběhů Adam a Eva vyhnáni z ráje do zimy, anděl proměnil několik sněhových vloček v drobná kvítka jako povzbuzení, znamení, že zima skončí a přijde útěcha. Vypadá to, že sněženku stvořil anděl, protože na světě prostě existuje bolest. Útěcha je pak jedno z nejhezčích slov, jaké znám. Nikdo přece neví, co musí druhý vytrpět. Nikdo to nedokáže změřit ani se plně vcítit, je to tajemství, které každý z nás nosí v sobě. A když se člověk utěší, a on se většinou utěší, přijde úleva. A malá lampa zvaná sněženka v chladných potemnělých dnech prosvítí v lese cestu. Maminka věděla, že pro sněženky nechodím do lesa, ale do zahrady k sousedce, která jich měla za plotem plnou louku. Věděla to i sousedka. Občas jsem ji zahlédla za záclonou. Nechala mě. Byla jsem ještě stejně malá jako ta natrhaná květina, trhala jsem v té obrovské zahradě opatrně a šetrně a vždycky jsem tušeně zamávala do jejího okna. Až tam jednou nebyla, jen ten lán sněženek. Plný útěchy.

VINOHRAD POZDNÍ LÁSKY

Když jsem jako studentka poprvé vstoupila do podkrovní garsonky Josefa Somra, měla jsem pocit, že jsem v ní našla svého moravského tatínka. I tím si vysvětluju ten pocit okamžité náklonnosti, který se u mne dostavil a na který si vzpomenu rok co rok patnáctého dubna, kdy oba slaví své narozeniny. Dnes je Josef Somr slaví už i za mého tatínka. A já s ním. Narodil se ve Vracově. „V této posteli,“ ukazovali mu často stařenka se staříčkem. Rád za nimi chodil, v jejich světě zůstávalo všechno stále stejné, i ta postel. Narodil se u nich, protože domek rodičů byl právě ve výstavbě. Stál hned vedle staříčkova, na zvláštní parcele, kterou dostala mamička věnem. Tatiček a mamička. Tak jim říkal a říká dodnes. „Ty jsi Jožka Šustříků,“ oslovovala ho i po létech porodní bába, když ji potkal a pozdravil. Zdravil vždycky všechny, protože všichni byli strýčkové a tetičky. A všechny rodiny měly přezdívky, aby se rozlišily. Protože pradědeček byl ševcem a byl drobné postavy, celý jeho rod byl „Šustříků“. Je si dobře vědom, že tatiček byl na mamičku příliš náročný. A že ona nemohla zvládat vše tak lehce, jak si on představoval. Tehdy s ní trpěl. A když byla v posledních letech života moc a moc nešťastná, věděl, že k tomu přispěl i otec. Nosí v sobě navždy její poslední pohled. Vždycky toužil po lásce. V mládí trpěl, že ho holky nechtějí, a bylo mu dost smutno. A přesto: když se později ocitl v partnerstvích, střežil si určitý odstup, jako by to, co nazýváme samotou, vědomě vyhledával. Tatiček se ho občas ptal: „Co je to za život?“ Nemít na vesnici děti bylo něco nepřírodního. Nikdy nechtěl být bohatý, nechtěl všechno, ale tohle prohrál. Tak to cítil. Rodiče ho vždycky vedli k Bohu. A Bůh v něm zůstal. Josef už k němu nahlédl na druhý břeh, to když ho zcela nečekaně a bez varování přepadla v plné síle nemoc a smrt stála blízko. Lákala ho. Byly chvíle, kdy jejímu hlasu naslouchal, kdy už nechtěl bojovat. Asi bylo snazší se poddat a zůstat v tichu. Ale vrátil se. Najednou zcela jasně věděl, co všechno si zapříčinil sám. Po týdnech v bezvědomí se začal rozhlížet kolem sebe, a vůbec netušil, kde je. Žena, která mu pomáhala zachránit život, pak jeho pomoc sama potřebovala. I když se snažil, nebylo to nic platné. Její čas nastal. Nebyly to časy hezké ani lehké. Jednou mi řekl, že je škoda prohrát život v drobných. Gin je karetní hra. Jeho herecký koncert s Blankou Bohdanovou v Coburnově hře The Gin Game v pražské Viole. Oba byli za své výkony odměněni cenou Thálie. Velká karetní partie, ve které se hraje o možnost nalézt alespoň na sklonku života blízkou, spřízněnou duši. Vášnivá, leč marná píseň samotářů. Nemilosrdná cesta k sebezpoznání, na níž se prostřednictvím mimořádných výkonů smějeme a zároveň

sledujeme bolestnou, promarněnou šanci porazit osamělost. Svou životní partii však Josef vyhrál. Uzavřený muž s pověstí samotáře našel radost po boku své současné ženy a říká, že se stále cítí jako novomanžel. A k tomu, aby zpíval, nepotřebuje sklenice vína. Svůj vinohrad už nosí v sobě, ve svých vzpomínkách a ve své pozdní lásce.

ŽAL A ZÁRMUTEK

Velkým pátkem, kdy uctíváme ukřižování Krista, si klademe mimo jiné otázku, jak se vypořádat se zármutkem. Zármutek. Slovo, které skrývá ztrátu. Je jako nemoc. Pokryje člověka jizvami, někoho postihne horečkami, nebo jen prostě drtí a užírá. Najednou do sebe v životě nic nezapadá. Snad ani šuplíky se nedají dovřít jako dřív. A stejný se nám jeví i okolní svět. Přitom na něm se naše ztráta podepíše mizivě. Všechno běží dál. Kdo ztratí blízkou osobu, právě tehle okamžik cítí jako velkou samotu. Svět je dál plný smíchu a zábavy, přitom je to stejný svět, který možná právě opustilo něčí dítě. Nestačilo dospět, nezůstalo po něm nic. Jen čistá stránka bez hříčů. Žádné dluhy ani majetek, ani nedokončená práce. Někdo napsal, že dítě je slunce, které září ve stínu svých rodičů. Když vyhasne, tma padne jen na jeho rodiče. Jako květina bez květu, zůstane holý stonek. A otázka. Jak teď můžu mít odvalu něco milovat? Tiché, skryté šílení. Člověk blízkou bytost miluje jako moře ostrov. Objímá ho, omývá, hladí. Když odejde, moře si zbude jen samo pro sebe. Plné slané vody. Bez ustání pláče. Pláč je úlevný, ale ne hned. Nejdřív je trpký a usedavý a na jeho konci je sklíčenost a vyčerpání. Zármutek nás vyčerpává a dohání ke zhroucení. Zarudlé oči, hlava nám klesá, ramena se ohýbají. Až nedokážeme vstát ani spát. Jsme jen živočichové, ačkoliv šeptáme: „Bože můj...“ Pak přijde okamžik, kdy plakat nejsme schopni. A snad, až úplně nakonec, očistný pocit slz, které nechávají stopy na zavírající se knize, na vzpomínkách. Zármutek vychází ze ztráty a není možné se mu vyhnout, potlačit ho. Je třeba ho nechat plynout, až se sám stráví a vyhoří jako svíčka. Trvalým se stává tehdy, když mu nepopřejeme vyjádření. Tomášovo evangelium říká: „„To, co ze sebe dostaneš ven, tě zachrání. To, co ze sebe ven nedostaneš, tě zničí.“ Protože naše tělo nakonec pláče slzy, které oči odmítají ronit. Když jsem použila výraz „jsme živočichové“, okamžitě mne napadlo, jak je to prapodivná lidská schopnost plakat... Pláčou snad zvířata? Zcela jistě cítí strach, bolest, křičí a teskní, ale tečou jim slzy? Snad jejich přirozený pud sebezáchovy a pokračování jim krátí paměť, už v dalším běhu jedno mládě nahradí druhé... Zdá se, že slzy jsou výhradně lidský rys. Toužící po milosrdenství. Každému z nás někdy vír v řece zatočí se životem. A naše srdce rozpolcené zatočí se s ním.

V POTOCE SE VODA TOČÍ

V potoce se voda točí, pod splavem je vír.
Moje srdce rozpolcené zatočí se s ním.
Můj miláčku, nechoď k vodě, k tanci nezvu tě.
Voda tmavá zradu čerí, v kole bodnu tě.
Tvoje ruce, větve vrby, chtějí obejmout,
kořeny však podemele vášně plný proud.

V potoce se voda točí, pod splavem je vír.
Moje srdce rozpolcené zatočí se s ním.
Můj tajemný, vyhlížím tě v přítmí u břehu.
Varovný mrak věští bouři, bleskům podlehnou.
Tvoje oči, modré z nebe, chtějí obejmout,
srdce jinde zaslíbené brzdí hříchu proud.

Splav je místo nebezpečné, z lásky k zbláznění.
Vyplaví jen lidské tělo, duši promění.
Duši zajme do hlubiny jak nevěstu s puncem viny.

V potoce se voda točí, pod splavem je vír.
Moje srdce rozpolcené zatočí se s ním.
Marná víra, marná snaha, šáteček rudý.
Už ho jako bolest koupám, jen pár zbývá dní.
Moji muži, zrazují vás, oba najednou,
chladný měsíc, topol smutný, propast pode mnou.

Splav je místo nebezpečné, z lásky k zbláznění.
Vyplaví jen lidské tělo, duši promění.
Duši zajme do hlubiny jak nevěstu s puncem viny.

A Viktorka znovu bleskem stokrát spálená
a zlo šatu zeleného znovu radost má.
V potoce se voda točí...

VIKTORKA BLESKEM SPÁLENÁ

Nejkrásnější česká Viktorka, Libuše Geprtová, s oblibou citovala: „Humor je nejdůstojnějším projevem smutku.“ Věděla, o čem mluví. Byla hlučná, a když se smála, padal dům. A když zakřičela, tak celý Vyšehrad, pod kterým jako Libuše bydlela. Její humor byl hlučný a bouřlivý, život také, ale nakonec se proměnil v tichý a svým způsobem samotářský. „Máš hlavu madony a tělo selky,“ řekla jsem jí, a ona mi darovala dvě černá srdce spojená v jedno. Vložila do nich klíč od bytu, do kterého téměř nikdo nepřicházel. Přimkla mne k sobě. Její příběh o zrození vypadal takto. Maminka ležela na sále, před malou chvíličkou porodila syna. „Chtěla byste ještě jedno dítě?“ zeptal se doktor. Byla válka, maminka vykřikla: „Proboha ne!“ a sáhla si na břicho. Dvojčata. Tak se narodila Líba. To „ne“, o kterém nevím, jak se dozvěděla, s ní šlo celým životem. Ačkoliv tatínek jí říkal „kloboučku“ a tajně se s ní mazlil. Pamatovala si, že měla krásné dětství, ale už to necítila. Když přišla domů ze školy, klíč byl ve dveřích. Vše, co se opakovalo, jí v její neurotičnosti uklidňovalo. Už jako dítě byla jiná a vztahovačná, ale nevěděla o tom. Prý povahou a podobou po tatínkovi. Milenci jí spávali na prahu hereckých ubytoven, šest jich sedělo v místnosti a vždycky jeden byl ten poslední. Před ženatými ustoupila, prý zbytečně. Stejně se po čase rozvedli, a ji to i po letech bolelo. Jeden jediný ji asi skutečně znal. Druhý se k ní po celý život vracel. Taky jediný. Byl o deset let mladší, ale nejsilnější vztah to nebyl. Láska se vděčností bohužel neřídí. A tak zůstala „zastávkou“. „Ženská s tuctem chlapů může být osamocenější než ta, která má jediného.“ Její věta. Toužila po dítěti, které nemohla mít. Ve třiceti třech letech zjistila zcela nečekaně, že dítě mít bude. A sama. Jméno vybrala po bráchovi dvojčeti – Svatopluk. „Pomůžu ti,“ řekla starší sestra. Bratr emigroval a sestra zemřela. Nesevěřela ani kamínek, který jí malinký Sváta přinesl do nemocnice. „Měla jsem víc plakat, takhle si všichni mysleli, že všechno unesu.“ Naučila se pak věci spíš vykřičet, a to bylo ještě horší. „Tolik toho udělám, a pak to všechno zkazím,“ říkala mi. Uměla to. Jednou větou, kterou nedokázala zadržet. Do konce svých zdravých nocí se probouzela, protože vedle sebe nikoho necítila. Vyčerpávalo ji to. „Jsem poznamenaná, protože jsem s nikým souvisle nežila. Když člověk není založením poustevník, žít sám je těžší než se přizpůsobit.“ Ale ona už věděla, že je nesoužitelná. Už se nic nedalo vrátit zpět. Ani její pocit, že zatímco bratr odešel a sestra zemřela, ona, ta nejmíň „vyhovující“, zůstala. To napětí ji zvnějšku ničilo. Ale uvnitř byla hlučná, vášnivá, nevychovaná, smějící se bytost, která toužila žít. Nikdy svou konečnou nemoc nepřijala. Nesmířovala

se ani neloučila. Každý další den podávala jako důkaz zázraku. Nepodařilo se jí vpít se do větví stromu a už v nich zůstat, jak si přála nad jednou z fotografií. Ale přes dlouhou nemoc odešla náhle, uprostřed věty, v náručí syna a vestoje. Naše dvě černá srdce tím uzamkla příběh. Klíč už se nehodí k žádným dveřím. Jen ještě přidáme dva zlaté listy. Jsou mé dcery. Její kmotřička Libunka ji k narozeninám pozvala do divadla. Bylo to její poslední představení života. Cikáni jdou do nebe v Divadle Bez zábradlí. Stará cikánka, která vidí budoucnost. Mohla ji hrát téměř beze slov. Zlaté listy padaly na jeviště, ona dva zachytila a o pauze vložila Alžbětě do dlaně. Když vstoupila při děkování na scénu, diváci povstali. A pak už cikáni odešli do nebe. Často jsem viděla v jejích očích slzy, ale málokdy byly lítostivé. Někdy bojovné, ale většinou radostné. „Dojetí je radost,“ říkala, „když není nad mlíkem nebo že jsem si koupila rohlík.“ Vášnivě četla. Neustále. Jednou v hotelovém pokoji neměla co číst, a tak vzala zavděk tím, co bylo po ruce. Zjevně šlo o nějakou červenou knihovnu. Začala jsem si dobírat její literární vkus. Smála se a bránila se. Vyzvala jsem ji: „Tak teď hned bez rozmyšlení řekni větu, kterou zrovna čteš.“ Poslechla a vyřkla: „U všech všudy, Georgi...“ Dál už se nedostala. Propukla v nekontrolovatelný smích, který nemohla zastavit. A to se opravdu třásl asi nejenom pokoj, ale i hotel, protože nás přišel recepční mile požádat o klid. Smíchy vyplakala několik kapesníků, a byly to ty nejhezčí slzy, které jsem u ní viděla. Kdykoliv zpívá Alžběta píseň V potoce se voda točí, je Líba s námi. Jako ta Viktorka stokrát bleskem znovu spálená.

ŠEŘÍK

Před třiceti pěti lety jsme s fotografkou Petrou Koskovou přinesly do klubu Švandova, tehdy ještě Realistického divadla Jiřímu Adamírovi obrovskou náruč šeříků. Celý prostor zavalila omamná vůně, a Jiří Adamíra si musel připadat jako osvoboditel. Svým způsobem jím byl. Ptala jsem se ho na pravdu a lásku, a on těm upřímně pátrajícím očím nechtěl lhát. V té době už věděl, že velká láska potřebuje velké investice. Jako dospívající mladík však nebyl dostatečně odvážný, a když už se jednou odhodlal a pozval dívku na rande, maminka se z nepochopitelných důvodů zrovna v ten den rozhodla jít se na něj zeptat do školy. Byla to smůla, atmosféra doma byla horší než postih ve škole. Měl velké platonické lásky, kterým nedokázal říct, že se mu líbí. Pak ho samozřejmě mrzelo, když viděl tu „svou“ jít s někým jiným. Jednou se však odvážil. Miloval spolužačku. Hrál v té době hokej, ona krasobruslila. Spíš ho však zneužívala, měla staršího kluka. Jiří ji však zbožňoval a skládal pro ni, do čtverečkovaného sešitu z fyziky, básničky. Po nějaké době jí je dal a ona mu bezostyšně a blbě řekla, že je dala číst i tomu svému. Dost se styděl. A pokud šlápnul vedle, styděl se často i v dospělosti. Když se ocitnul u divadla, naučil se dělat větší ramena, než měl. Byl opouštěn i opouštěl, zrazován i zrazoval. Byl přesvědčen, že má-li v sobě muž vlastnost zvanou odpovědnost, asi se mu líp opouštějí soběstačné ženy nebo ženy, které mají svůj svět. Ale pokaždé to protrpěl. Citoval mi, že muž nikdy nezapomene na matku svých dětí a že lehce se rozcházejí jen ti, kteří se nemilovali. Mnohokrát jsem si na něj v životě vzpomněla, když jsem viděla, jak květina prvních lásek, šeřík, rychle uvadá a z opojení dochází ke zklamání. Tak to měl šeřík i v květnových dnech po válce. Z vytrysklé radosti a naděje se proměnil v povinnou školní omalovánku vítající rudé tanky, nikoliv však už ty americké. A nakonec se šeřík stal symbolem lidí, kteří nepřežili okupaci roku 1968. Ne tedy šeřík barevný, ale černý jako smutek, jako svědomí. Tak nejen život lidí, ale i květin, ovlivňuje chod dějin. Dnes už však zase vnímáme šeřík jako omamnou vůni, která patří k májovým dnům, večerům i nocím, a časně zrána potěší smysly a rozněží duše. Tedy pokud nejste alergici. Na naší zahradě jsme měli šeřík bílý a fialový. V bílé variantě jako lásku čistou a nevinou, v tmavé jako vášnivou a spalující. Šeříky byly, zdá se mi, v každé zahradě, u každého domu, snad, že se říkalo, že chrání obydlí od všeho zlého, odhánějí zlo a zlé duchy. Jako dítě jsem věřila, že když si dám šeřík na stůl u postele, nevlezou mi pod postel žádná strašidla. A taky jeho obklad mírnil rozpálenou hlavu, která stále pro něco a někoho hořela. Z tvrdého šeříkového dřeva jsme vyřezávali píšťalky, vyrábějí

se z něj i flétny, a slýchali první tóny zamilovanosti. Před těmi pětatřiceti lety jsme šeřík panu Adamírovi přinesly určitě v květnu či na přelomu dubna. Protože to měl narozeniny a navíc jindy šeřík nekvete a v květinářství ho nekoupíte. Ale když už vám ho někdo daruje, je to důvod k radosti. Kromě prvních pocitů lásky totiž v sobě nese pokoru, otevřenost, vzpomínky. Jeho krátké květenství vypovídá o lásce silné, krásné a pomíjivé. Snad proto se darováním větvíčky šeříku ptáme svého milého: „Máš mě stále ještě rád?“ A společně se vydáme do dalšího jara, protože lehce se přece rozcházejí jen ti, kteří se nemilovali.

PŘÍBĚHY

Naše moderní doba před nás klade mnoho výzev. Jednou z nich je, jak snoubit rozum a víru. Víra je ušlechtilá, ale v dnešním rychlém světě jen těžce uplatnitelná v každodenním životě. O co snadnější je spoléhat na rozum. Je praktický a užitek je z něj okamžitý, jeho pochody jasné. A přesto je rozum někdy slepý. Sám o sobě nás nevede nikam, zvláště tváří v tvář nepřízni osudu. Jak tedy vyvážit obojí? Našla jsem si vyprávění příběhů. Musí se opírat o rozum, ale zároveň nás drží nablízku všem lidským citům a fantaziím. Jádrem každého příběhu bývá odpradávná hřích. Je základem i nejstaršího příběhu biblického. Příběh se na nás obrací jako na jednotlivce, jako na každého z nás, a to nám dělá dobře. Příběhy prospívají naší duši. Je v nich naše láska. Často nekompromisní, taková, která vyžaduje neustálou pozornost. Nutí nás být ve střehu, protože člověk je nepoznatelný. Objeví se tiše, neslyšně, a přináší celou náruč emocí. Překvapení, úžas, potěšení, radost, ale i záchvěv strachu. A pokud je to skutečně láska, pak s sebou nese i jakýsi druh střetu. To vše nám odkrývají příběhy. Pomáhají nám vymanit se času. Díky nim ho jen pozorujeme, necháváme se jím unášet, jako když sedíme na břehu řeky a pozorujeme ubíhající vodu. Je to chvíle, kdy dokážeme „dýchat“ čas. Skloubit rozum a víru. Jen být. Nadechnout se a vydechnout. Nadechnout se a vydechnout. Prožít vlastní příběh.

ŠATY

Kde právě stojím, jsem zapomněla.
Špinavé šaty si trhám z těla.
Láska v nich shořela, duše rozpárala.
Šev praskl na padrti, nitě a cáry z čela.
Házím je do řeky, o kámen je deru.
Život si zažívám bez švů, beze stehů.
Na balkón je vyvěším čisté a bílé.
Slunce je pomazlí jak milostná chvíle.
Jen tesknota skanutá z perutí ptáků.
V úsměvu andělů, co spadli z mraků.
Tak se zas potkáme, třeba někdy v létě.
A rukáv šatů mých znovu obejmě tě.

OBĚTI A OBĚTOVÁNÍ

Čas velikonoční výrazně rezonuje se slovem oběť. Naši dávní předci je vnímali jako odevzdání, obětování cenných předmětů, zvířat nebo lidí bohům, duchům mrtvých či jiným nadpřirozeným bytostem. V křesťanství má klíčový význam smrt Ježíše Krista. V přeneseném smyslu používáme dnes slovo oběť jednak tam, kde někdo nesobecky koná dobro pro druhé i za cenu osobní ztráty, a také jako zřeknutí se momentálního užitku ve jménu něčeho vyššího, co bude mít v naší budoucnosti větší význam. Každý den jsme však v běžném životě vystaveni varování, abychom pro někoho nebo kvůli něčemu neobětovali své požitky, svůj čas, své touhy, abychom žili život pro sebe. Potíž je v tom, že každý z nás vnímá hodnotu a hranici své oběti jinde. Všichni známe čas od času pocit, že své rodině obětujeme veškerý volný čas a že jsme vyčerpaní. Někdy však vyvolá únava a nelad nebezpečný stav. To když se začneme cítit jako v pasti, neustále omezovaní a bez úniku. Den za dnem. Naši nejbližší se tak v naší mysli proměňují zcela nevědomě a neúmyslně v závaží, kvůli kterému přicházíme o věci a zážitky, které si přejeme, ale nemůžeme si je dovolit. Pocit oběti narůstá. Proměňuje se v nemoc, která nám bere vyrovnanost a klid, energii, bere nám paměť společných chvil, ve kterých byli blízcí největší oporou a jistotou. Rodina stůně, protože přestává být nejdůležitější ve srovnání s jinými touhami. A vybájená představa svobody a volnosti nás utvrzuje v přesvědčení, že nemusíme pro nikoho nic dělat a na nic brát ohledy. Čím víc tak činíme, tím víc nás obtěžují i úplně základní povinnosti. Překračujeme hranice sounáležitosti. Vydáváme se za bludičkou, která nás vede k nebezpečným bažinám. Jsme opojení, ale nadšení vydrží chvíli, vyrovnanost nepřichází. Naproti tomu na kamenité cestě potkáváme mnoho těch, kteří se rozhodli věnovat svou bezstarostnost někomu bezmocnému, závislému na pomoci druhých. Jejich péče představuje nesmírné vypětí fyzické i psychické, o žádné svobodě nemůže být ani řeč, a přesto vyznařují sílu. Jejich volba je vědomá, cítí smysl svého života, jsou jeho tvůrci. Žádná štvaná, zbloudilá oběť, která marně hledá sama sebe.

SMRT KOMIKA

Režisérka a herečka Martina Krátká pochází ze Slavkova u Brna, z bitevního pole. „Zem zbrocená krví,“ říkával její profesor Ctibor Turba, u kterého studovala klaunskou scénickou a filmovou tvorbu, pak přidala činoherní herectví. Byly doby, kdy na jevišti nepotřebovala mluvit, tak rozcitlivělé měla tělo. Její neobyčejná práce s pohybem, prostorem, ale i světly a zvuky, je charakteristickým prvkem většiny jejích režii. A práce s hercem, vždyť je sama herečka. Jako žena v sobě nese goethovské téma věčné lásky žen, s přesvědčením, že když člověk miluje, je schopen všeho. Včetně překročení hranice vlastní důstojnosti. I to poznala, a i když jí dlouho trvá opustit, co ji zraňuje, ví, že někdo je ten, co nám dveře otevírá, a někdo je zase ten, co je zavírá. Vždy si však a za všech okolností zachovala víru. Prostě s ďáblem netančí. Ale rozumí jeho svodům. V umění i v životě. Tak vnímám její režii inscenace Jak zabít komika v divadle Ungelt. V hlavních rolích s blízkými lidmi, se kterými jí poji důvěra, s herci, se kterými se již potkala například při práci na inscenaci Znovu a líp. Marek Daniel a Kristýna Frejová. Komedialní drama irského autora Owena McCaffertyho je příběhem komikovy trpké cesty za úspěchem, slávou i konečným vyčerpáním, selháním a pádem. Poslání, smysl a talent jsou poraženy pokušením a svodem. Představou slávy, úspěchu, který nabízí „Mefisto“ v podobě manažera slibujícího stále větší a větší sály, zářivější reflektory, řvoucí davy a samozřejmě bohatství. Ten svod je tak silný, že mu nemůže zabránit ani láska. Odchod Kristýny Frejové ze scény je ztišeným a silným momentem inscenace, i když proběhne v hádce. Poslední překážka mizí. Pak už nic nebrání komikovi v letu do velkého světa a zmaru. Vše tušíme a sledujeme studii narůstající prázdnoty a zhroucení. Postava Marka Daniela má svůj příběh proložený několika stand-up výstupy, ve kterých posunuje a proměňuje - zpočátku jemně a posléze brutálně - osobní umělcovu výpověď v nevkus a podvod. Ale sny se plní. Ďábel však nikdy nekupuje jen půlku duše. Tak přijde dno, opovržení, ztráta sebe sama a dlouhá závěrečná scéna. Samota, tušené slzy, jen z telefonního záznamníku zní nadšené zprávy... Smrt komika v přímém přenosu má úspěch. Co bude dál? To nikdo nevíme. Ale každý z diváků je téhle hry součástí. Martina Krátká se poprvé s magií divadla setkala v Dětském studiu Husy na procházku, které vedla Aťka Ambrová. Učila ji, že na jevišti musí být pevná, nebát se. „Strčíš do tebe, a spadneš,“ opakovala. Když se viděly naposled, řekla jí: „Nenech se zlomit, moje milá.“ I proto Martina s ďáblem netančí, protože má v sobě mimo jiné kus komika. Je prostřední ze tří sester, ale svou odvahou a energií se chovala

jako nejstarší. Holky vyrůstaly s mladými rodiči, vždyť maminka měla nejstarší z dcer v osmnácti letech. A tak rodiče jako by dospívali a vyzrávali spolu se svými dětmi. Jako malička sedávala před knihovnou a koukala na hřbety knih. Později se naučila jejich tituly nazpaměť a vymyslela hru. Řekli název, a body dostal ten, kdo knihu našel nejrychleji. V té hře byla královnou. Maminku vnímala jako křehkou, láskyplnou, vonící, která čte na dobrou noc pohádky a připraví domov. Tatínka jako legračního, zábavného, se kterým nikdy není nuda a vymyslí nejlepší hry. Zároveň ale jako melancholického muže, který sedí tiše před krbem a přemýšlí. Vadilo jí, že nemluví, dnes už tam spolu sedí a mlčí dva. Často slýchávala, že je jí MOC. V dospívání to vnímala jako křivdu. Nepřišlo jí divné, že jako šestnáctileté děvče chodí po Slavkově na chůdách a na hlavě má místo šátku růžovou ponožku. Nedávno se zeptala rodičů: „Je mě stále moc?“ Maminka krásně odpověděla: „Ale Martinko, my už jsme si zvykli.“ Drobná, jemná, s velkýma zvědavýma očima, které už odmalička pozorovaly. K tomu se stále ptala. Potřebovala znát podstatu. Toužila po baletu, se sestrami a sestřenkami hrály divadlo a svými výstupy nastavovaly příbuzným zrcadlo. Její spolusedící z jedné lavice ji jednou vzala na představení do Husy na provázku. Zažila oslnění. Bylo jí patnáct let. O pár dnů později seděly v Brně v čajovně a vstoupil Pavel Zatloukal. Martina šeptla: „To je ten herec z toho představení.“ Neměla odvahu jej oslovit, ale nejlepší kamarádka šla. Řekla mu o Martinině touze hrát divadlo, a on jí dal vizitku na Evu Tálskou, která vedla Studio divadla Husa na provázku. „Když tě odmítne třikrát, volej znovu,“ poradil jí, a ona tak učinila. Ve Studiu legendárního divadla vyrostla. Bylo to víc než konzervatoř. A po absolvování herectví na JAMU se stala členkou souboru. Vše začalo velkým štěstím, a jak už to někdy v lásce bývá, skončilo bolestí. Bez ohledu na role a úspěchy nebyla šťastná. Po dvou letech střetů se dostala do stavu, kdy si musela odpovědět na otázku: Umění, nebo život? A k vlastnímu překvapení si vybrala život. Do té doby bylo divadlo na prvním místě. Paralelně došla ke stejnému rozhodnutí i v lásce. Nebylo lehké opustit dvanáctiletý vztah, zvláště když ona je povahou věrná jako pes. Dlouho se trápila, ztratila sama sebe. A chvíli pak trvalo, než se vzpamatovala. Ale zjistila, že je silnější, než si myslela. Tatínek byl z věřící rodiny, maminka ne, mohla si vybrat. Vybrala si cestu k Bohu. V době mládí a vzdoru ho na chvíli opustila, ale když jí bylo úzko, zase se k němu obrátila. A začaly se dít krásné věci. Najednou vystupovala v Praze na refýži před Švandovým divadlem a vstupovala do nového angažmá. Jako herečka i režisérka. Tady vedla několik let Studio Švandova divadla a mladým lidem vrátila mnohé

z toho, čeho se jí dostalo v jejích začátcích. Její herecký výkon v Ofélii byl tak bolestný, že si musela říct: „Když už se zblázním na jevišti, nesmím v životě.“ Režirovala autorské veleúspěšné představení Cry baby cry, v jedné z hlavních rolí přítelkyně Kristýna Frejová. Zнала celou její rodinu, jako posledního poznala bratra Ladislava. Hledala muže, který by uměl milovat tak moc jako ona. A jí je přece moc. Našla ho. Svatbu měli v kostele. Pak přišla poslední premiéra ve Švandově divadle. Hladová země. Její Štěpánka byla hluboká, jímavá a bezbranná, dojímalá o to víc, že jsme věděli, že je to v tomto divadle pro Martinu role poslední. Že začíná opět nová etapa života. Svého času prošla hypnózou. Ocitla se v krásné, příjemné tmě, ve které se vznášela a spatřila světlo. Došlo jí, že je to chvíle příchodu na svět. Úsměv z tohoto zážitku už v ní zůstal. Řekla si: „To je pecka. Když jsem takhle ráda přišla na svět, tak ten život musí stát za to.“

PÍSEŇ O BLÍZKÉM A VZDÁLENÉM

Pustím tě, vím,
pustím tě dřív, než jsem se dotkla tvých snů.
Každý jsem směnila za tvůj úsměv.
Uvolním stisk, trhnutí zabolí,
úlek a úzkost,
pád nebude do známých míst.

Srdce chce slast,
pak necítit útrapy,
nakonec spánek,
jenž bolest otupí.
Láska je šrám.
Hory nelze přenášet.
Láska je chrám.

Pustím tě, vím,
pustím tě dřív, než vyslovím: Vzpomínáš?
Sítě paměti budou mít oka.
Uvolním stisk, trhnutí zabolí,
líbám a objímám,
pád nebude do známých míst.

Srdce chce slast,
pak necítit útrapy,
nakonec spánek,
jenž bolest otupí.
Láska je šrám.
Hory nelze přenášet.
Láska je chrám.

V tobě zní tóny a ve mně slova,
až píseň dopíšu,
začneš ty znova.
Pustím tě, vím.
Láska je šrám?
Láska je chrám.

VELIKONOČNÍ POTĚCHA

Slavíme Velikonoce. Bez ohledu na víru alespoň v symbolické rovině nejsvátečnější dny v roce. Dny, ve kterých v největším příběhu všech dob vítězí čistota a spravedlnost nad hříchem a nenávistí. A víra, naděje a láska jsou nejvyššími lidskými ctnostmi. Dny, kdy jsme si vědomi i vlastní konečnosti, ve které se jednou ocitneme. V té chvíli prý v několika zlomcích vteřiny - protože čas už tady neplatí - uvidíme mnoho příhod z našeho života, ve kterých jsme měli příležitost se poučit. A vyvstanou otázky: Mohl jsem prokázat víc odvahy? Mohl jsem projevit víc lásky? Dokázali jsme vyjádřit, kdo jsme a jak se cítíme? Právě o Velikonocích si člověk uvědomí, že by neměl čekat na žádnou chvíli a žádný konec. Naše příležitost je teď. A obtíže, kterým čelíme, jsou závažím, které zvedáme, abychom se posílili. Když se nám vše daří a stoupáme na vrchol, máme přirozeně pocit, že jsme Bohu blíž. Když uvízneme ve tmě lesa a svádíme boj s vlastními stíny, musíme objevit svou sílu. Máme jí většinou víc, než jsme si uměli představit. Každý z nás to prožil, chvíli u nebe, a chvíli tvrdě na zemi. Většinou jsme ale někde mezi - a jsme natolik zaměstnaní prací, vztahy, tělesnými neduhy, penězi, že si ani nevšimneme, že jsme v tom lese zabloudili. Naše potíže totiž mají schopnost strhnout na sebe všechnu svoji pozornost a uzurpovat si ji jen pro sebe. Až tak, že nezůstane prostor pro nic jiného. Přitom stačí kousek té pozornosti přenést jinam, na potěchu, která vždycky někde nenápadně čeká. Je ráno, stále ještě kolísáme mezi spánkem a bděním. Je čas úplně se probudit. Je to významná chvíle, vždyť dveře jsou otevřené, a my můžeme vstoupit do nového a vyzdobeného dne. V něm můžeme být plní citu a vlídnosti. Můžeme být šťastní, jak jen to nejlépe svedeme. Máme k tomu tento sváteční den.

VRBA A TOPOL

Když jsme s rodiči chodili před Velikonocemi řezat mladé větvičky vrby, vždycky jsme vzali jen pár proutků. Nevěděla jsem, proč jimi tak šetří, vždyť kolem jich bylo plno, pletly se z nich košíky i pomlázky, i když pravda, u nás chodili chlapi spíš s jalovcem. Dnes už vím, co rodiče mysleli tím „necháme je motýlům a včelám“, vždyť rozkvetlé jívky byly jejich první jarní pastvou. Kde byly úly, tam byly jívky, a naopak. A spolu s nimi topoly. Topol a vrba jsou zvláštní příbuzní. On je štíhlý, rovný a nosí hlavu vzhůru. Ona je sehnutá a hlavu má spíš svěšenou. Jsou na první pohled rozdílní, ale patří do jedné rodiny. Jako táta a máma. Krásný pár. Měli jsme doma vlastní rybník a bydleli jsme vedle hřbitova, kousek od kostela. K rybníku mne bral tatínek, na hřbitov častěji maminka. Ze všech stromů ve mně tehdy největší obrazotvornost probouzela smuteční vrba. A samozřejmě topol z Erbenovy Kytice, když na něm vodník zatleskal. Ale vrba jívka ohlašovala jaro, ještě než rozvinula listy, objevily se na ní jehnědy a kočičky. Jakmile vyrašily, jaro bylo na dosah. Kočičky jim snad říkáme pro jejich „srst“, podobající se koťatům, a jehnědy zase v sobě nesou základ slova jehně. Jarní mláďata. Jak víme, o Velikonocích se tyto větvičky světí, nahradily palmové ratolesti, kterými byl Ježíš vítán při příjezdu do Jeruzaléma. Četla jsem si o jejich magické moci a na Velký pátek přišla na řadu další z Erbenových balad, protože vrbový proutek pomáhal otevřít zemi i skálu a ukázal skryté poklady. A holky se ten den chodily česat pod velkou vrbu, aby měly dlouhé a zdravé vlasy. Uvědomila jsem si, že vrby byly v biblických dobách vnímány jako stromy oslav. Až časem zvítězil spíš symbol smutku, vždyť i nešťastná Ofélie se utopí u vrbového stromu. Nicméně jarní kočičky přinášejí štěstí a těsně před svým rozkvetem svítí bílo-stříbřitou barvou. V té době si je dáváme do vázy, vzpomínám si, že v chladné ložnici mých rodičů přebývaly celý rok, až do Popeleční středy, kdy se spálily. To se udílel popelec, znamení kříže. Propojení božského a pozemského světa. Můj táta topol a maminka vrba mne učili radostem, slavnostem i smutkům. Ctíli obřadnost. Přírodu i život duchovní. Jejich kořeny se ve mně propletly. A tak, i když vidím velké množství kočiček a říkám si, co si s nimi jívka počne, vždyť ani nemá domov, vím, že jak příroda, tak chrám, je domovem společným, pro všechny, domovem dobrým i zlým. A když na Velký pátek svět na chvíli potemní, zmrzne, už ten příběh známe. Blíží se vzkříšení. A vše, co jsme prokleli, i tu lásku, zase jaro zahřívá, roztaje celý svět a jívka rozkvétá. Má pro jistotu ještě květy v hebkém kožíšku, i když slunce je blíž, přece jen má strach. Že ještě přijde zima a mráz.

Tak chvíli počká, než kožíšek odloží, a pak zasype svým zlatým pylem všechno kolem. Včetně psů a lidí. I na mém balkoně se vrba zelená, je z vrbového proutí, které uřezal Lubomír Kostelka na svém statku v Kamberku, kde řeka z jedné strany ohraničovala jeho zahradu místo plotu. Upletl z ní pomlázku, a tu pak věnoval našemu synovi. Zasadili jsme ji, a ona se stala znovu stromem. A i když Lubin, jak jsme mu říkali, už není, ratolesti na uvítanou velkého svátku jsou tu s námi pořád. Miloval svou maminku vrbu, sám se stal topolem. Ale stejně jako můj otec měl v sobě něhu. To když se topol stal osikou a i při lehkém doteku vánku se jeho listy začaly chvět. Obavou o své milované.

LAVIČKA A SVATÝ JIŘÍ

Při svých návratech na Valašsko a na Soláň spisovatelky Marie Podešvové si vždy připomenu útlou knížečku, kterou právě ona považovala za svou osudovou. Byla mou samovolně adoptovanou babičkou, říkala jsem jí tak, někdy mi četla, co právě psala, a já se dodnes k těm kapitolám vracím v jejích knihách. Na Soláni stála lavička, a já jsem znala její příběh. Byla to lavička Jiřího Mahena. Jeho bronzovou plastiku měl na stole její tatínek. Byla ověšena řetízky, brožemi a náramky. Maminka ji totiž používala jako klenotnici. Každý večer na jeho zbroj odkládala prsten a náhrdelník, aby se jí někde neztratily. Jiřímu na krk navlékala i své bílé mořské korále, které byly tehdy tolik v módě. Když na něj malá Marie nahlédala přivřenými dveřmi ze svého lůžka při nočním světélku, jiskřil, vyzdoben jako Popelčín princ. Když se Jiří Mahen ženil, šel mu tatínek Marie Podešvové za svědka. Vzal tehdy svou dospívající dceru, aby koupili Mahenovým svatební dárek. Vybrali servis na černou kávu a tatínek rozhodl, že Marie dárek odnese do bytu nastávajících novomanželů. Z cesty si Marie z rozrušení z toho úkolu nepamatovala skoro nic. Mahen byl doma sám, balíček přijal a lehce ji políbil na dívčí ramínko. V nesmírném zmatku a rozpacích vyběhla z domu a rukou si zakrývala to místo, kterého se dotkly jeho rty, aby stopu toho polibku snad neodvál vítr. Tu blůzu se rozhodla už vůbec nikdy prát, nechala si ji na památku. Pak jí jednoho dne přinesl otec tenký brožovaný svazek. „To ti posílá Mahen, je to jeho nová věc. Lavička.“ Dramatická pohádka nazvaná Lavička okouznila mladou Marii Podešvovou hned při prvním čtení. Pak ji četla znovu a znovu, vozila ji s sebou, kamkoliv se hnula. A představovala si, jaké by to bylo žít jednou někde v horské samotě jako Mahenovi hrdinové. Byla to její utkvělá myšlenka. Když pak po létech vyšla poprvé na balkon srubu, který si se svým mužem, malířem Františkem Podešvou, na Soláni postavili, ležela před ní celá scenérie Lavičky. Stoletý les, na mýtině javor, pod ním polozhroucená lavice, kolem kapradí a traviny, dole prosvítalo jezero... Je možné, aby si člověk vysnil svou touhu až k uskutečnění? A dole pod balkonem stál živý autor, Jiří Mahen se svou ženou, říkal, že příští rok přijede zase, aby jim rezervovali dolní pokoj. Za rok však už přijela jen paní Karla sama, v černém, psal se rok 1939. Říkala, že Lavička nevbudila mimořádný ohlas, ale pro Marii Podešvovou byla osudem, znamenala zlom jejích životních událostí a vedla k nejkrásnějšímu vrcholu života. Ke své poslední knize si zvolila jako motto verše Tone Kuntnera: „Kolik podzimů jsem viděl v životě, kolik odchodů, kolik loučení, kolik květů odkvétat, kolik plodů přezrávat, kolik životů dohořet,

že i můj vlastní život čím dál více se stává vzpomínkou.“ Pro mne už je dávno vzpomínkou také babička Podešvová i s Mahenovou pohádkou. Lavička na Soláni již nestojí, ale když zavřu oči, znovu na ni usedám a upírám zrak skrz stromy směrem k Černému tajemnému jezeru. Se jménem Jiří je navíc spojeno jaro, měsíc duben, který je rozmarňý, bláznivý a rozpolcený. „Neví, má-li se ještě zahrabat do sněhu, rozplynout v dešti, či se už smát sluncem. Naštěstí má dvě pevná kotviště, u kterých je uvázán velmi těsně. Jsou to Velikonoce a svatý Jiří,“ napsala Marie Podešvová a jedna stařenka jí vysvětlila, proč jsou Velikonoce neslavnějšími křesťanskými svátky. Prý proč tolik oslavovat zrození, když chasníků přichází do kolébek i bez modlení jako vran? Kdežto zmrtvýchvstání se vzpomene jen jednou v roce. Tak aspoň slavnostně. Vaječná skořápka vypadá jako neživá, a vida, vyklube se z ní kuře. A vodu je třeba posvětit, aby ožila dobrotou, neškodila a všecko zlo omyla. Na kotárech nosily a ještě i nosí ženy o Velikonocích k požeňání vody celé konvičky. Před obřadem víčka sundají, aby ta svátost bezpečně věděla, kam má vstoupit. Svatého Jiřího měla malá Marie ráda proto, že se tak jmenoval strejda Mahen. Tehdy ještě neznala Jiřího z valašských kotárů. Až jako vdaná malířova žena viděla svatého Jiřího přijíždět v jiné podobě. Slyšela ho již několik dní předem, jak větrem dusá jeho mohutný grošák, jak vydupává z půdy poslední zmrazky a jak budí hady a štíry, krásný silný jinoch, objevující se jednoho dne v časném svítání jako předzvěst nádherné roční doby. Vždyť od jeho svátku zbývají do slunovratu už jen dva měsíce, dva měsíce dlouhého světla a krátkých nocí. Jsou to dny nejprudšího růstu, neboť už prastará moudrost kotárů praví, že „před Jiřím kdybys kleštěmi vytahoval - nevytáhneš, a po Jiřím kdybys kladivem zatloukal - nezatlučeš.“ Kdykoliv jsem otevřela okno dokořán nebo vyšla v tom čase ven, s požitkem jsem vdechovala čerstvý chladný vzduch. Bábi Podešvová říkala, že nikdo nepil víno lahodnější než je předjarní vzduch na kotárech. Víno stvořené z probouzející se múzy mladého slunce, prvních ptačích popěveků, z dechu lesů a zbytků horských závějů.

TVÉ OČI NAD MÝMA

Říkal, že mně pošle štěstí
do mého stavení,
co postaví mezi poli
jako vzkříšení.
Zem voní štěstím...

Lekla jsem se jeho lásky
velké jako dům,
spustila ji ke kořenům,
vyhloubila tuň.

Zadusala hlínu nad ní
pevně nohama,
poslala mu štěstí nazpět,
dům snů zbourala.

Tvé oči nad mýma,
zpívající most,
marně pěstí dusím hlínu,
šeptám: „Lásko, dost.“
Tvé oči nad mýma...

U pramenů modrých očí
slyší prý můj smích,
do pokoje lásky vkročí,
spáchá něžný hřích.
Zem voní štěstím...

U kořenů zlatých vlasů
poroste prý klas,
do nebe se tyčí stébla,
poslouchá můj hlas.

A pár kapek spadlých z duhy,
ve mně naděje
a myšlenky plné květů,
jarní krupěje.

Tvé oči nad mýma,
zpívající most,
marně pěstí dusím hlínu,
šeptám: „Lásko, dost.“

Tvé oči nad mýma,
zpívající most,
už nedusím hlínu pěstí,
buď mé lásky host...

LIBUŠČINO JARO

Do divadla v Turnově jsme na společné vystoupení s Libuší Švormovou vyrazily v doprovodu a v bezpečí jejího muže. Byl laskavý a pozorný, a já si v hlavě skládala její příběh. V tašce jsem měla pro ni ukryt dopis „v zastoupení“, překvapení večera. Napsala jsem ho právě jménem jejího muže, když ho četl, byl rozechvěn a zároveň s vyřčenými slovy mužsky srozuměn. A čekal, až v závěru zazní z mých úst.

Když Libuška vzpomene na tatínka, slyší „Libulko, cibulko,“ tak jí říkal. Když zlobila, tak „Libule, cibule“. Otce si zdaleka neužila tak, jak by si přála. Narodil se v předminulém století, měl ji poměrně pozdě, ve čtyřiceti letech, a ona odešla brzy z domova.

Odmalička s ním měla blízký vztah. Snažil se ji vtáhnout do hudby, přál si, aby jí porozuměla. V jedenácti ji vzal na Rusalku, doma hrál na piano a říkal: „Víš, Libuško, Bach, to je chleba, a Mozart chleba s máslem.“ Maminka se snažila tátovi porozumět, ale líbilo se jí vždy něco jiného. V patnácti odešla ze Šumperka studovat do Brna, a i když dojížděla domů, musela se brzy naučit starat sama o sebe. Spolu s mládím to způsobilo, že do jisté míry přestala vnímat problémy svých rodičů. Řešila své vlastní. Dnes si uvědomuje, že mamince v té době bylo teprve pětáctičet, že byla mladá a měla právo na svůj život, a otci že už nezbývalo mnoho času, což netušila. Tak si pouze představuje, jak asi žili, když odešla z domova.

Táta se jejích hereckých úspěchů nedožil. Po střední škole odešla Libuše na DAMU do Prahy. Zavnímala sice, že se doma občas říkalo, že táta „hapruje“ se srdíčkem, ale v zahleděnosti a zaneprázdněnosti mládí se tím hlouběji nezabývala. A tak zcela nepřipravená zažila svůj první otřes v životě. Na koleji jí vyřídili vzkaz. Volala sousedka, že otec zemřel. Tak si vzala kabát, šla na nádraží a jela domů. Sama, vlakem, v noci. Plakala a uvědomovala si, co pro ni otec znamenal. A na konci té noční cesty bylo nádražičko v Šumperku, kde stála maminka, schoulená do sebe, bylo jí málo přes padesát, ale v tu chvíli vypadala jako stařenka.

Alespoň ona si později její divadelní úspěchy užila. Byla roztomilá, vlastně vřdycky dojatá, i když se hrála veselohra. Líba jí dávala lístek do první nebo druhé řady a občas po ní v průběhu představení „hodila okem“. Viděla smějící se lidi a mezi nimi maminku, jak pláče.